

การจัดการความเท่าเทียมระหว่างเพศ: ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของ ห้องน้ำไม่แบ่งเพศ

Management of Gender Equality: Semiotics of All-Gender Restrooms

ดร.ธีรวุฒิ แสงมณีเดช (Dr.Thirawut Saengmaneedech)^{1*} ดร.เชาวลิต สมพงษ์เจริญ (Dr.Chaowalit Sompongcharoen)** ดร.อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ (Dr.Apiluck Thammawimutti)* ดร.ปิรันธ ชินโชติ (Dr.Pirun Chinachot)* ดร.นงลักษณ์ เพ็ชชาติ (Dr.Nongluck Pemchart)*** อภิเชษฐ์ ขำเลิศ (Apichet Khamlert)*

(Received: April 27, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: June 12, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ของห้องน้ำไม่แบ่งเพศ และ 2) ศึกษาอุปสรรคและปัญหาของสังคมไทยในการให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศในสถานที่สาธารณะของประเทศไทย เพศวิถี หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของบุคคลเกี่ยวกับบรรณนิยม การแสดงออกทางเพศ และความพึงพอใจทางเพศซึ่งแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสังคมและวัฒนธรรมของบุคคล แนวคิดเรื่องเพศวิทยายังเชื่อว่าเพศวิถีหรือเพศสภาพของบุคคลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเพศชายและหญิงเท่านั้น ในขณะเดียวกัน การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศเป็นเป้าหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อความก้าวหน้าและการพัฒนาสังคม บุคคลทุกเพศกลุ่มควรได้รับสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตามการแบ่งประเภทห้องน้ำสาธารณะในไทยออกโดยยึดเพศกำเนิดเป็นหลักเกณฑ์ได้สร้างปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นมากมาย แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมคือการให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศซึ่งได้มีหลายประเทศนำร่องให้บริการห้องน้ำประเภทดังกล่าวนี้ในสถานที่สาธารณะ อย่างไรก็ตาม สังคมไทยควรศึกษาแนวทางในการแก้ไขและลดความเสี่ยงของปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศในห้องน้ำไม่แบ่งเพศควบคู่ไปกับการปลูกฝังทัศนคติและการรับรู้ที่ดีของผู้ใช้บริการต่อห้องน้ำไม่แบ่งเพศเพิ่มเติมเพื่อให้คนไทยหันมาใช้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศมากขึ้น

¹Corresponding author: thirawut.article@gmail.com

*อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

*Lecturer, General Management Program, Faculty of Management Science, Muban Chombueng Rajabhat University

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

**Assistant Professor, Program in Laws, Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajabhat University

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

***Assistant Professor, General Management Program, Faculty of Management Science, Muban Chombueng Rajabhat University

ABSTRACT

This academic article aimed 1) to study the semiotics of all-gender restrooms in public places and 2) to study the obstacles and problems of the Thai government in providing all-gender restroom services in public places. Sexual orientation represented the behaviors related to an individual's thoughts, beliefs, and attitudes towards sexual orientation, expression and satisfaction upon on the individual's society and culture. It was also believed that the individual's sexual orientation or gender is not limited to only male and female. Meanwhile, achieving gender equality was regarded as a sustainable development goal for social progress and development. Individuals of all genders should be given with equal rights, freedoms, and opportunities to access public services. However, public restrooms in Thailand were separated based on sex assigned at birth, resulting in several gender inequality issues. The appropriate solution was to provide all-gender restrooms, which many countries had piloted to provide them in public places. The Thai government was still required to further study the ways to solve and reduce the risk of sexual harassment in all-gender restrooms along with shaping a positive perception and attitude among service users towards all-gender restrooms in order to make them use these restrooms more.

คำสำคัญ: ความเท่าเทียมระหว่างเพศ ความหมายเชิงสัญลักษณ์ ห้องน้ำไม่แบ่งเพศ

Keywords: Gender equality, Semiotics, All-gender restrooms

บทนำ

การให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมระหว่างเพศที่เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณในทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ากระแสสตรีนิยม หรือ เฟมินิซึม (Feminism) ในสังคมโลกปัจจุบันได้ผลักดันความเท่าเทียมระหว่างเพศอย่างกว้างขวางซึ่งสามารถพบเห็นได้อย่างแพร่หลายมากขึ้นในสังคมปัจจุบันในบริบทต่างๆ อาทิ การที่องค์กรระดับโลกจำนวนมากได้กำหนดนโยบายส่งเสริมความเท่าเทียมภายในองค์กรของตนเองอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีการว่าจ้างบุคลากรเพศหญิงในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น และส่งเสริมการมีตัวแทนองค์กรที่เป็นสตรีในฐานะผู้นำขององค์กรมากขึ้น [18] นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีสตรีจำนวนมากที่ได้รับตำแหน่งสำคัญทางการเมืองหรือระดับประเทศ อาทิ ลิซ ทรัสส์ ซึ่งได้รับเสียงข้างมากในรัฐสภาจึงก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษในปี พ.ศ. 2565 แม้จะดำรงตำแหน่งได้เพียง 45 วันก่อนตัดสินใจลาออกในเวลาต่อมาก็ตาม [36] รวมถึง โซ อิงเหวิน ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐจีนในปัจจุบัน [38] กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้อาจถูกกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ปรากฏเด่นชัดและได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมของประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีหน้าที่สำคัญในการผลักดันและส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศแก่บุคคลทุกเพศในประเทศไทยผ่านการจัดการโครงสร้างทางสังคมและกลไกทางกฎหมาย

ทั้งนี้ในช่วงในหลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้พยายามส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศของทุกเพศกลุ่มมาโดยตลอด มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี การพิจารณาพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. 2567 [22] และการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพชีวิตคู่ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ พ.ศ. 2567 [35] นอกเหนือจากการดำเนินแนวทางเหล่านี้ การจัดการบริการสาธารณะต่างๆ ที่เอื้อต่อการให้บริการของบุคคลทุกเพศกลุ่มก็เป็นอีกวิธีการที่

สามารถส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศได้ ห้องน้ำสาธารณะถือว่าเป็นหนึ่งในบริการสาธารณะภายใต้ความสนใจของสังคมไทยในการขับเคลื่อนความเท่าเทียมระหว่างเพศ มีการนำประเด็นเข้าไปพิจารณาในรัฐสภาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ [25] โดยปกติแล้ว ห้องน้ำสาธารณะในประเทศไทยแบ่งออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ห้องน้ำสาธารณะชาย และห้องน้ำสาธารณะหญิงหากพิจารณาเพศกำเนิดเป็นเกณฑ์การแบ่งประเภท อย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทห้องน้ำดังกล่าวนำไปสู่การตั้งคำถามมากมายถึงความเหมาะสมและปัญหาที่ตามมาซึ่งเกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ ไม่ว่าจะเป็น พื้นที่ความเป็นส่วนตัว ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ หรือแม้แต่ สิทธิในการใช้บริการ ห้องน้ำสาธารณะของบุคคลเพศทางเลือก ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมไทย โดยผู้ศึกษามุ่งมั่นจะสำรวจความหมายเชิงสัญลักษณ์ของห้องน้ำไม่แบ่งเพศเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศในประเทศไทยด้วยการนำเสนอบริการห้องน้ำสาธารณะแบบไม่แบ่งเพศเป็นทางเลือกบริการสาธารณะที่รองรับบุคคลทุกเพศกลุ่มเพื่อให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายแห่งความเท่าเทียมระหว่างเพศได้ทัดเทียมระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของบทความวิชาการ

1. เพื่อศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ของห้องน้ำไม่แบ่งเพศ
2. เพื่อศึกษาอุปสรรคและความท้าทายของการให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศในสถานที่สาธารณะของประเทศไทย

ทฤษฎีและแนวคิดสัญลักษณ์วิทยา

สัญลักษณ์วิทยา (Semiology) เป็นศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยนักวิชาการจำนวนมากให้ความสนใจเกี่ยวกับหลักวิชาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบการสื่อความหมายด้วยการพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายเพื่อให้เข้าใจความหมายที่ถูกสื่อออกมาได้อย่างครบถ้วน Peirce เป็นหนึ่งในนักวิชาการผู้บุกเบิกทฤษฎีและแนวคิดสัญลักษณ์วิทยา โดยเขาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวสัญลักษณ์กับวัตถุจริงซึ่งจะมีองค์ประกอบ 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) โดยเขาได้จัดแบ่งประเภทของสัญลักษณ์ (Sign) ออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) ไอคอน, 2) อินเด็กซ์ (Index) และ 3) ซิมโบว์ (Symbol) ซึ่งแต่ละรูปแบบได้อธิบายถึงลักษณะของสัญลักษณ์อย่างแตกต่างกันไป [28] ดังนี้

1) รูปสัญลักษณ์ (Icon) หมายถึง สัญลักษณ์อันประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาคล้ายกับวัตถุมากที่สุด อาทิภาพถ่าย รูปวาด และรูปปั้น เพียงแค่บุคคลเห็นรูปสัญลักษณ์ ก็จะสามารถเข้าใจความหมายถึงตัววัตถุได้อย่างง่ายดาย ยกตัวอย่างเช่นหากบุคคลเห็นรูปสัญลักษณ์ผู้หญิงก็สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นห้องน้ำสตรี

2) ดัชนี (Index) หมายถึง สัญลักษณ์อันประกอบด้วยความเชื่อมโยงหรือเกี่ยวพันแบบเป็นเหตุเป็นผลโดยตรงกับวัตถุที่มีอยู่จริง อาทิ หิมะซึ่งมีความเชื่อมโยงกับฤดูหนาว รอยเท้าสัตว์ซึ่งมีเชื่อมโยงถึงสัตว์ การที่บุคคลจะถอดรหัสของดัชนีได้นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยการใช้เหตุผลเพื่อสร้างเชื่อมโยงในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีกับวัตถุจริง

3) สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึง สัญลักษณ์ซึ่งไม่ปรากฏความเกี่ยวพันหรือความเชื่อมโยงอันใดเลยระหว่างตัวสัญลักษณ์กับวัตถุจริง อย่างไรก็ตาม ความหมายของสัญลักษณ์ได้ถูกสร้างขึ้นจากการตกลงร่วมกันในหมู่ผู้ใช้สัญลักษณ์ อาทิ ตัวอักษร หรือตราสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ได้ถูกสร้างขึ้น การที่บุคคลจะถอดรหัสความหมายของสัญลักษณ์ได้นั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ใช้สัญลักษณ์ อาทิ การใช้คำว่า “ห้ามสูบบุหรี่” ในภาษาไทยซึ่งบุคคลที่เข้าใจภาษาไทยสามารถตีความหมายได้ว่าในบริเวณดังกล่าวนั้นไม่อนุญาตให้มีการสูบบุหรี่

ขณะที่ de Saussure เป็นนักวิชาการรุ่นบุกเบิกอีกท่านที่พัฒนาทฤษฎีและแนวคิดสัญวิทยาขึ้นมาโดยเขาให้ความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่เป็นตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) เช่นเดียวกันกับ Peirce อย่างไรก็ตาม de Saussure มุ่งเน้นความสำคัญของการศึกษาของเขาไปที่มิติของสัญญาณในการสื่อสาร โดยเขาพิจารณาว่าสัญญาณจะประกอบด้วย 2 มิติ มิติแรกหมายถึงมิติที่เป็นส่วนร่วมนั่นคือ หลักเกณฑ์ที่ใช้ (Language) และมิติที่สองเรียกว่า ลีลาการใช้ (Speech) นอกจากนี้ De Saussure ยังมองว่าสัญญาณย่อยตัวหนึ่งจะไม่ปรากฏความหมายในตัวเองจนกว่าจะมีการเทียบเคียงกับสัญญาณย่อยตัวอื่นๆ ด้วยการใช้วิธีการเปรียบเทียบแบบคู่ตรงข้าม (Binary opposition) จนเกิดเป็นคู่ความสัมพันธ์ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถเห็นความหมายได้ชัดเจนและถูกต้องที่สุด นอกจากนี้ de Saussure ยังได้จำแนกประเภทและระดับของความหมายที่ปรากฏอยู่ในสัญญาณออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) ความหมายโดยอรรถ (Denotative Meaning) และ 2) ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) ซึ่งมีลักษณะการใช้งานเพื่อการสื่อสารอย่างแตกต่างกันไป [10] ดังนี้

1) ความหมายโดยอรรถ (Denotative Meaning) หมายถึง ความหมายทางตรงซึ่งเข้าใจกันตามตัวอักษรอันเป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันโดยคนหมู่มาก อาทิ ความหมายที่ได้ถูกกำหนดไว้ในพจนานุกรม ตัวอย่างเช่น คำว่า “ส้ม” ซึ่งมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตว่า “ที่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ” เป็นต้น

2) ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) หมายถึง ความหมายทางอ้อมซึ่งเกิดจากข้อตกลงหรือความเข้าใจเฉพาะกลุ่ม หรือความหมายซึ่งเกิดจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล ตัวอย่างเช่น เมื่อพูดถึงคำว่า “ครอบครัว” บุคคลหนึ่งอาจนึกถึงความอบอุ่นความสบายใจที่ได้รับจากสมาชิกในครอบครัว ขณะที่อีกบุคคลอาจนึกไปถึงความตึงเครียดหรือปัญหาความร้าวฉานภายในครอบครัวที่เกิดจากการแย่งชิงมรดกระหว่างพี่น้อง

จากแนวคิดและนิยามความหมายของนักวิชาการเหล่านี้ ผู้ศึกษาสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า สัญญาณ หมายถึง ความหมายที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการสื่อสารแทนวัตถุจริงในบริบทต่างๆ ซึ่งความหมายนั้นสามารถจะสร้างการรับรู้ที่เหมือนกันและแตกต่างกันไปได้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของความหมายที่ใช้ในการสื่อสาร โดยสิ่งที่นำมาใช้แสดงเป็นสัญญาณนั้นสามารถเป็นได้ทั้งรูปสัญญาณ ดัชนี และสัญลักษณ์ ในปัจจุบันนี้ แนวคิดสัญวิทยาได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในแขนงวิชาการสื่อสารเนื่องจากสามารถช่วยให้บุคคลสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ [39] และแนวคิดดังกล่าวยังได้ถูกนำไปประยุกต์ในอุตสาหกรรมมากมาย และกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่ต้องการสร้างการสื่อสารความหมายไปยังกลุ่มเป้าหมาย อาทิ การสร้างภาพยนตร์หรือโฆษณาเพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มผู้ชมซึ่งมักจะปรากฏให้เห็นการแสดงสัญญาณในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

แนวคิดเพศวินิ

นักวิชาการจำนวนมากให้ความสนใจในการศึกษาแนวคิดเพศวินิ คำว่า “เพศวินิ” นั้นได้รับความสนใจมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเนื่องจากเพศวินิเป็นคำที่บุคคลใช้พูดถึงวิธีที่เข้าใจร่างกายของตนเองและวิธีที่บุคคลเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงทุกแง่มุมของสิ่งที่บุคคลเป็น ประกอบด้วย ค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับร่างกาย ความปรารถนา บทบาทและความรับผิดชอบทางสังคม ตลอดจนมุมมองและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด ทั้งนี้ เพศวินิประกอบด้วยองค์ประกอบที่แตกต่างกันมากมาย ความเข้าใจเรื่องเพศวินินั้นจึงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและสามารถแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลหรือสังคม นักวิชาการจำนวนมากให้นิยามความหมายและอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับเพศวินิอย่างแตกต่างกันไป แต่เดิมนั้น แนวคิดเกี่ยวกับเพศวินิได้ถูกศึกษาผ่านมุมมองทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสรุปได้ว่า ตามหลักชีววิทยานั้น เพศวินิมีความสอดคล้องกับลักษณะทางเพศของบุคคลที่เกิดขึ้นตามพันธุกรรมและธรรมชาติของมนุษย์ คำว่า “เพศ” นั้นได้ถูกให้นิยามความหมายทางชีววิทยาไว้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของบุคคลที่ถูกสร้างขึ้นมา

ทางพันธุกรรมอันเป็นผลมาจากการแบ่งโครโมโซมที่เท่ากันของมนุษย์ผ่านการรวมตัวของเซลล์สืบพันธุ์ที่มีขนาดและรูปร่างต่างกันซึ่งถูกผลิตโดยรังไข่และอัณฑะ ความต้องการทางเพศ แร่ดึงดูดทางเพศที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงอันเป็นผลพวงจากการกำหนดโครโมโซมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนเพศวิถีของมนุษย์ อาทิ ธรรมชาติได้สร้างให้เพศชายมีความต้องการทางเพศมากกว่าเพศหญิง [14]

ในแง่นี้เอง พฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์ยังได้ถูกอธิบายว่ามีความเชื่อมโยงกับลักษณะทางเพศที่ถูกกำหนดตามธรรมชาติอีกด้วย อาทิ พฤติกรรมก้าวร้าว หรือความสนใจต่อเพศตรงข้ามซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มักจะพบเจอในบุคคลเพศชายนั้นเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการกระตุ้นจากพันธุกรรมผ่านการคัดเลือกโดยธรรมชาติเพื่อช่วยในการอยู่รอดของสายพันธุ์ หากมองในบริบทของมนุษย์ยุคโบราณแล้ว ผู้ชายซึ่งมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวมีแนวโน้มที่จะสามารถปกป้องตัวเองและครอบครัวของตนเองได้จากภัยอันตรายต่างๆ และทำหน้าที่ของผู้นำครอบครัวได้อย่างดีเยี่ยมไม่ว่าจะเป็นการออกไปล่าสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหารให้กับสมาชิกครอบครัว [1] ในขณะที่พฤติกรรมบางอย่างของบุคคลเพศหญิงก็มักจะถูกเชื่อได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากลักษณะทางเพศตามธรรมชาติเช่นกัน อาทิ สัญชาตญาณความเป็นแม่ การปกป้องและการดูแลลูกของตนเอง [23] พฤติกรรมเหล่านี้ทำให้บุคคลที่เป็นเพศหญิงมักจะเลี้ยงที่จะเผชิญอันตรายหรือทำให้ตนเองตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากเพื่อให้มั่นใจว่าลูกของพวกเธอจะตกอยู่ในอันตราย ดังนั้น หากอธิบายด้วยหลักการวิทยาศาสตร์แล้ว เพศวิถีอาจจะหมายถึงชุดรูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเกิดจากกรรมพันธุ์และเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการจำนวนมากเห็นแย้งกับมุมมองทางวิทยาศาสตร์และเชื่อว่าคำว่า “เพศวิถี” กับ คำว่า “เพศ” นั้นควรถูกแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากเพศวิถี หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่ส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางเพศต่างๆ ของบุคคลนั้น และทัศนคติ มุมมอง และความเชื่อของบุคคลต่อบทบาทของบุคคลเพศต่างๆ ในแต่ละบริบททางสังคมและวัฒนธรรม [17, 4] โดยหากพิจารณาจากมุมมองสังคมศาสตร์แล้ว คำว่าเพศวิชานั้นประกอบทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมที่คอยกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในแต่ละเพศ สังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลอาศัยอยู่นั้นมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคล สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันส่งผลให้บุคคลมีวิธีการแสดงออกและปฏิบัติที่เกี่ยวกับความต้องการทางเพศและการแสดงออกทางเพศ ทัศนคติต่อเพศตรงข้ามแตกต่างกัน ดังนั้น สิ่งเหล่านี้จึงไม่ได้ถูกกำหนดโดยกรรมพันธุ์หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของมนุษย์แต่อย่างใด [12]

จากมุมมองข้างต้นนี้เอง จะเห็นได้ว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญที่คอยกำหนดชุดพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีนัยสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยเดิมนั้น ผู้ชายได้ถูกกำหนดบทบาทให้ทำหน้าที่ “ช้างเท้าหน้า” ในครอบครัว ดังนั้นบุคคลเพศชายในสังคมไทยเดิมจึงสามารถแสดงออกถึงความปรารถนาที่จะมีคู่ครองเพื่อสร้างครอบครัวได้อย่างเปิดเผย และสังคมไทยเดิมนั้นมองว่าเพศชายมีความสำคัญมากกว่าเพศหญิง [19] จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่บุคคลเพศชายในสังคมไทยเดิมมักจะมีภรรยาหลายคนเป็นเรื่องปกติ การศึกษาของภารตี มหาชันท์ ยังพบว่าบุคคลเพศชายในสังคมไทยกล้าแสดงความรักความพึงพอใจ และพฤติกรรมทางเพศที่ชื่นชอบได้อย่างเปิดเผย ในทางตรงกันข้าม บุคคลเพศหญิงในสังคมไทยเดิมได้ถูกสังคมกำหนดให้ทำหน้าที่ “ช้างเท้าหลัง” หน้าที่ดังกล่าวหมายถึงการที่ภรรยาในครัวเรือนจะต้องคอยปรนนิบัติ เอาอกเอาใจและคอยดูแลสามีของตนเองนั่นเอง สิ่งเหล่านี้ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของสังคมไทยในอดีตต่อบุคคลเพศชายและหญิงเป็นอย่างดี นอกจากนี้ สังคมไทยเดิยังคาดหวังว่าบุคคลเพศหญิงจะคงไว้ซึ่งความรักนวลสงวนตัวต่อเพศตรงข้ามซึ่งเป็นค่านิยมไทยเดิม บุคคลเพศหญิงที่แสดงออกซึ่งความต้องการทางเพศหรือความปรารถนาจะมีคู่ครองมักจะถูกสังคมตีตราว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี บุคคลเพศหญิงในสังคมไทยเดิมจึงไม่แสดงออกซึ่งความต้องการทางเพศของตนเอง

และไม่เปิดเผยความรู้สึกทางเพศของตนเองให้บุคคลอื่นหรือแม้แต่สามีของตนเองทราบเนื่องจากเกรงว่าจะขัดต่อค่านิยมรักนวลสงวนตัวที่ตนเองถือครอง [24]

หากเป็นในวัฒนธรรมตะวันตกหรือแม้แต่ในสังคมไทยปัจจุบันเอง ค่านิยม ความเชื่อ และแนวคิดทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้หล่อหลอมชุดความคิดและรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลแต่ละเพศขึ้นมาใหม่ ที่เห็นได้ชัดคือ รูปแบบพฤติกรรมของบุคคลเพศหญิงในสังคมไทยที่กล้าแสดงออกถึงความต้องการทางเพศมากขึ้น มีมุมมองและความเชื่อเกี่ยวกับสนธิ์และการเปิดเผยเรื่องทางเพศมากขึ้นกว่าในอดีตอันเป็นผลจากการเปิดรับค่านิยมตะวันตกของประเทศไทยที่มากขึ้น ค่านิยมบางอย่างเริ่มจะค่อยๆ สูญหายไปและถูกทดแทนด้วยชุดความคิดและพฤติกรรมใหม่ อาทิ ค่านิยมรักนวลสงวนตัวซึ่งคอยกำกับให้บุคคลเพศหญิงแต่งกายให้มิดชิดรัดกุม ไม่เปิดเผยเนื้อหนังต่อเพศตรงข้าม แต่ในปัจจุบันบุคคลเพศหญิงจำนวนมากในสังคมไทยมีความกล้าที่จะแต่งตัวเปิดเผยเพื่อดึงดูดเพศตรงข้ามมากขึ้นกว่าเดิม กล้าที่จะเปิดเผยสนธิ์และความต้องการทางเพศให้บุคคลอื่นรับรู้ รวมถึงกล้าที่จะบอกเล่าประสบการณ์การถูกล่วงละเมิดทางเพศของตนเองโดยมองว่าไม่ใช่เรื่องน่าอายที่ต้องปกปิด [5] ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า คำว่า “เพศวิถี” หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาโดยเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของบุคคลเกี่ยวกับสนธิ์ การแสดงออกทางเพศ และความพึงพอใจทางเพศ เพศวิถีของแต่ละบุคคลนั้นจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลนั้นๆ อาศัยอยู่

การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศและการยอมรับความหลากหลายทางเพศ

แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศและการยอมรับความหลากหลายทางเพศเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกันและมีเป้าประสงค์ร่วมกันคือการรักษาสีห์ขั้นพื้นฐาน เสรีภาพ และการส่งเสริมโอกาสของบุคคลอย่างเท่าเทียม ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเฉพาะเจาะจง [32] โดยแต่เดิมนั้น ความเท่าเทียมระหว่างเพศหมายถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิงเท่านั้นซึ่งเป็นการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคมอย่างเท่าเทียมโดยพิจารณาจากเพศกำเนิดของบุคคล แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างกว้างขวางนักเนื่องจากสังคมยังไม่ได้เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางเพศดังเช่นในปัจจุบัน [7] ความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงและผู้ชายจะต้องเหมือนกันในทุกมิติ แต่สิ่งที่พวกเขาจะได้รับอย่างเท่าเทียมคือสิทธิ ความรับผิดชอบ และโอกาสของแต่ละบุคคลจะไม่ขึ้นอยู่กับว่าพวกเขาเกิดมาเป็นหญิงหรือชาย ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชายถูกมองว่าเป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและเป็นตัวบ่งชี้ถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง[31]กล่าวถึงทิศทางการพัฒนาสังคมโลกในปัจจุบันโดยมองว่าสังคมจะพัฒนาได้นั้นจำเป็นต้องส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสอย่างเท่าเทียมแก่บุคคลเพศหญิงเพราะจะช่วยมนุษย์ทุกคนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการทำงานหรือแสดงบทบาทหน้าที่ในสังคมโดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบสังคม [31] ในทำนองเดียวกัน [19] ให้เห็นว่าความเท่าเทียมกันในการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมในสังคมจะช่วยลดปัญหาความรุนแรง การล่วงละเมิดทางเพศและอัตราการเกิดอาชญากรรมต่อสตรีส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุข ดังนั้น หากสังคมปราศจากการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศจะส่งผลให้บุคคลเพศหญิงถูกจำกัดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาเนื่องจากมองว่าหน้าที่และบทบาทของผู้หญิงจำกัดเพียงแค่งานบ้านและไม่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ รวมถึงโอกาสในการเข้าทำงานเนื่องจากผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชาย และถูกมองว่าขาดคุณลักษณะของผู้ผู้นำ [15]

แนวคิดดังกล่าวนี้มุ่งเน้นการส่งเสริมให้บุคคลเพศหญิงได้รับโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมเทียบเท่ากับบุคคลเพศชายซึ่งมักจะได้รับความสำคัญและมอบหมายให้รับผิดชอบที่สำคัญกว่าบุคคลเพศหญิงมาโดยตลอด บุคคลเพศชายและเพศหญิงมักจะเผชิญกับความคาดหวังที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งตัว การประพฤติตนในสังคม บทบาท หน้าที่

ความรับผิดชอบภายในครัวเรือน และความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ที่ทำงาน หรือในที่สาธารณะส่งผลให้บุคคลเพศชายและหญิงได้รับโอกาสทางสังคม เศรษฐกิจ การทำงาน รวมถึงการเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพที่ไม่เท่าเทียมกันในหลากหลายสังคมและวัฒนธรรม [32] แต่ในความจริงแล้ว บุคคลเพศหญิงเองก็มีศักยภาพและความสามารถไม่ได้ด้อยกว่าบุคคลเพศชาย การกีดกันสิทธิและเสรีภาพรวมถึงโอกาสของบุคคลเพศหญิงจึงเป็นปัญหาภาพใหญ่ที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าและการพัฒนาสังคมในระยะยาว รากฐานของแนวคิดความเท่าเทียมระหว่างเพศจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดการยอมรับในความสามารถและเปิดโอกาสให้บุคคลเพศชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน ในปัจจุบันนี้ แนวคิดการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศได้ขยายไปครอบคลุมกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยพิจารณาว่าความเท่าเทียมระหว่างเพศเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่แต่ละบุคคลต้องได้รับโดยไม่เกี่ยวกับเพศสภาพ เพศวิถี หรือรสนิยมทางเพศของบุคคลนั้น ทำให้ความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่จำกัดแต่เพียงบุคคลเพศชายและหญิงเท่านั้น ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ หรือที่เรียกในภาษาสากลว่า LGBTQ+ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลชายรักชาย หญิงรักหญิง ผู้ที่มีรสนิยมชื่นชอบทั้งเพศหญิงและเพศชาย บุคคลข้ามเพศ และ ผู้ที่ไร้เพศ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาแนวคิดการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ [3] มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรและรณรงค์เรียกร้องผ่านเครือข่ายกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่ข้อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ระบุตนเองหรือแสดงตนว่าเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเท่าเทียมกับบุคคลเพศชายและหญิง [11]

องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) โดยได้กำหนดให้เป้าหมายที่ 5 คือบรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิงซึ่งครอบคลุม การยุติความไม่เสมอภาคทางเพศในทุกมิติสังคม การขจัดความรุนแรงต่อชีวิตของสตรีและเด็กผู้หญิง และการให้โอกาสและส่งเสริมความเท่าเทียมแก่บุคคลทุกเพศอย่างเสมอภาคปราศจากอคติต่อเพศใดเพศหนึ่งเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของความยุติธรรมและความเท่าเทียมทางสังคม [41] การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศนั้นได้มีความก้าวหน้าในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัดจากความร่วมมือของรัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และภาคประชาชนที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายในการสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและหญิง ไม่ให้เกิดการเอาเปรียบหรือลิดรอนสิทธิส่วนบุคคลของใครก็ตามไม่ว่าจะมีเพศสภาพ เพศวิถี หรือรสนิยมทางเพศเช่นไรก็ตาม [26] การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศในปัจจุบันจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ หรือ การแสดงออกที่แตกต่างจากเพศกำเนิดของบุคคลเพื่อให้บุคคลทั้งบุคคลเพศหญิง เพศชาย และกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศสามารถเข้าถึงและได้รับสิทธิ หน้าที่ และโอกาสตามหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติและอคติทางเพศ ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวอย่างแท้จริงนั้นจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในสังคมให้การยอมรับความหลากหลายทางเพศ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่สังคมเปิดรับและส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการกีดกันการเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสทางสังคมจะนำไปสู่การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

การแบ่งประเภทห้องน้ำสาธารณะเพศชาย เพศหญิง และปัญหาที่เกี่ยวข้อง

ห้องน้ำสาธารณะ หมายถึง สถานที่บริการความสะดวกให้แก่ประชาชนทุกคนและประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการห้องน้ำสาธารณะอย่างเท่าเทียมตามกฎหมาย ภาครัฐเป็นผู้ที่ทำหน้าที่จัดเตรียมและดูแลมาตรฐานการนำเสนอบริการห้องน้ำสาธารณะแก่ประชาชน หากพิจารณาการแบ่งประเภทของห้องน้ำสาธารณะโดยใช้เพศกำเนิดเป็นเกณฑ์ ห้องน้ำสาธารณะแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ห้องน้ำสาธารณะชาย และ ห้องน้ำสาธารณะหญิง ห้องน้ำสาธารณะชายมักจะมีรูปสัญลักษณ์ผู้ชายหรือสัญลักษณ์ตัวอักษรเช่นคำว่า “men” ซึ่งแปลว่า ผู้ชายหรือบุรุษในภาษาไทย หรือ ตัวอักษรย่อ “M” เพื่อแสดงให้เห็นผู้ใช้บริการทราบว่าเป็นห้องน้ำสาธารณะชาย ในขณะที่ห้องน้ำสาธารณะหญิงมักจะมี

รูปสัญลักษณ์ผู้หญิงหรือสัญลักษณ์ตัวอักษรเช่นคำว่า “women” ซึ่งแปลว่า ผู้หญิงหรือสตรีในภาษาไทย หรือ ตัวอักษรย่อ “W” เพื่อแสดงให้เห็นผู้ใช้บริการทราบว่าเป็นห้องน้ำสาธารณะหญิง ในแง่การออกแบบห้องน้ำสาธารณะ พบว่า ห้องน้ำสาธารณะเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันเช่นกัน โดยห้องน้ำเพศชายมักจะเปิดเผยมากกว่าห้องน้ำเพศหญิง แม้ห้องสุขาภายในห้องน้ำจะมีการแบ่งห้องและมีผนังปิดกันอย่างมิดชิด อย่างไรก็ตามโลโปสสาวะในห้องน้ำสาธารณะเพศชายมักจะเรียงติดกันและมีที่กันแบ่งระหว่างโถถึงระดับไหล่หรือคอเท่านั้นทำให้ผู้ใช้บริการสามารถมองเห็นผู้ใช้บริการรายอื่นขณะใช้บริการโลโปสสาวะ ทั้งยังทำให้พื้นที่ให้บริการภายในห้องน้ำจำกัดและแออัดจากพื้นที่ทางกายภาพภายในห้องน้ำที่คับแคบ [40] ในทางตรงกันข้าม ห้องน้ำสาธารณะหญิงมีความมิดชิดมากกว่าโดยห้องสุขาภายในห้องน้ำถูกแบ่งออกเป็นห้องๆ และมีผนังกันแต่ละห้องอย่างมิดชิดไม่ต่างจากในห้องน้ำสาธารณะเพศชาย ห้องน้ำสาธารณะหญิงมักจะมีการจัดวางองค์ประกอบและแผนผังการออกแบบให้มีพื้นที่ทางกายภาพที่มากกว่าและเอื้ออำนวยต่อการทำธุระส่วนตัวในห้องน้ำมากกว่าห้องน้ำสาธารณะเพศชาย

ความแตกต่างด้านการจัดวางองค์ประกอบและการออกแบบห้องน้ำสาธารณะเพศชายและหญิงนำมาซึ่งปัญหาสังคมที่เป็นความท้าทายในการจัดการของภาครัฐอย่างแตกต่างกันไป จากมุมมองของ [33] สำหรับห้องน้ำสาธารณะเพศชายนั้น การที่ห้องน้ำสาธารณะเพศชายมีลักษณะเปิดเผยนั้นมาจากค่านิยมและความเชื่อในสังคมที่ว่าเพศชายเป็นเพศที่ไม่มีความจำเป็นต้องรู้สึกอับอายต่อการเปิดเผยทางเพศ แต่ความจริงที่ปรากฏนั้นคือการใช้บริการจำนวนหนึ่งมักเกิดความรู้สึกกังวลและอึดอัดต่อความไม่เป็นส่วนตัวเมื่อต้องการทำธุระส่วนตัวในห้องน้ำ พวกเขาเฝ้าระวังพื้นที่ส่วนตัวสำหรับการทำธุระส่วนตัวในห้องน้ำได้ถูกจำกัดไว้เนื่องจากความเป็นเพศชาย ขณะที่ห้องน้ำสาธารณะหญิงแม้จะรักษาความเป็นส่วนตัวให้กับผู้ใช้บริการได้ดีกว่า แต่ก็มักเกิดกรณีการทำร้ายร่างกาย การข่มขืน หรือการปล้นจี้ชิงทรัพย์ตามห้องน้ำอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากห้องน้ำถูกออกแบบให้รักษาความมิดชิดเป็นสำคัญโดยอ้างอิงจากความเชื่อที่ว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ไม่เปิดเผยทางเพศมากนัก จึงเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลที่ไม่หวังดีฉวยโอกาสดูร้ายหรือสร้างอันตรายแก่ผู้ใช้บริการเพศหญิง [37] นอกจากนี้ วิจัยยังกล่าวถึงปัญหาของห้องน้ำสาธารณะหญิงได้อีกว่า บุคคลเพศหญิงจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะได้อย่างเหมาะสมเนื่องจากต้องเสียเวลาหลายนาทีในการต่อคิวใช้บริการ ปัญหาทั้งหมดทั้งมวลนี้ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการรักษาสีทธิของบุคคลในการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะ [42]

อีกปัญหาสำคัญที่เป็นที่ถกเถียงในวงกว้างคือการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลข้ามเพศ [20, 29] บุคคลข้ามเพศนั้นหมายถึงบุคคลที่บุคคลผู้ซึ่งมีเพศภาวะหรือเพศสภาพไม่สัมพันธ์กับเพศสรีระของตนเอง อาทิ บุคคลที่มีเพศกำหนดของตนเองเป็นชาย แต่มีรสนิยมชื่นชอบเพศชายด้วยกันเองและแต่งกายเหมือนเพศหญิงโดยยังคงลักษณะทางกายภาพหรือสรีระที่แสดงความเป็นเพศชายไว้ เช่น อวัยวะเพศชาย คำถามสำคัญในประเด็นนี้คือ บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้ควรใช้บริการห้องน้ำตามเพศภาวะ หรือ เพศสรีระจึงจะมีความเหมาะสม คำถามดังกล่าวนี้สร้างข้อถกเถียงเป็นวงกว้างและแบ่งความคิดของผู้คนออกมาเป็นสองฝายนั่นคือผู้ที่มองว่าบุคคลเพศทางเลือกควรมีสสิทธิที่จะใช้บริการตามเพศสภาพหรือเพศภาวะของตนเองเพื่อให้เกิดความสบายใจและหลีกเลี่ยงปัญหา อาทิ การถูกล่วงละเมิดทางเพศทางสายตาคจากผู้ให้บริการรายอื่น และอีกฝ่ายคือผู้ที่มองว่าการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะของบุคคลควรขึ้นอยู่กับเพศสรีระของบุคคลนั้น ปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดความคลุมเครือและทำให้เพศทางเลือกไม่มีห้องน้ำสาธารณะที่เหมาะสมกับเพศภาวะของตน และจำเป็นต้องใช้บริการสาธารณะตามการกำหนดของสังคมที่พวกเขาอยู่ [27] นอกจากนี้ ในบางกรณี การใช้บริการห้องน้ำสาธารณะของบุคคลเพศทางเลือกไม่เพียงแต่สร้างความลำบากใจต่อพวกเขาเองเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ผู้ใช้บริการร่วมรายอื่นเกิดความอึดอัดใจที่จะใช้บริการอีกด้วย

ในบริบทของประเทศไทย เคยเกิดกรณีปัญหาลักษณะนี้มาแล้ว ในปี พ.ศ. 2563 บุคคลที่เป็นหญิงข้ามเพศ ซึ่งเป็นนักศึกษารายหนึ่งของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคเหนือประสบปัญหาจากการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะ โดยเธอได้เปิดเผยว่าตนเองถูกเชิญออกขณะใช้บริการห้องน้ำหญิงที่สระว้ายน้ำของมหาวิทยาลัยดังกล่าว โดยสาเหตุที่บุคคลดังกล่าวถูกเชิญออกมาจากการที่ตัวเธอเป็นบุคคลข้ามเพศ [30] แนนอนว่าการนี้ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งให้แก่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งมองว่าตนเองโดยจำกัดการเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพในการใช้บริการสาธารณะ ส่งผลให้กลุ่มเยาวชนเพื่อความเท่าเทียมทางเพศดำเนินการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต่อการเข้าถึงบริการห้องน้ำสาธารณะที่มีความเหมาะสมและรองรับเพศภาวะหรือเพศสภาพของตนเอง กรณีดังกล่าวนี้จึงสะท้อนปัญหาความเท่าเทียมระหว่างเพศจากการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะในสังคมไทยซึ่งควรได้รับความใส่ใจในการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการห้องน้ำสาธารณะที่รองรับบุคคลทุกเพศกลุ่ม

สัญญาแห่งความเท่าเทียม: ห้องน้ำไม่แบ่งเพศในสถานที่สาธารณะ

ปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่เกิดจากการแบ่งประเภทห้องน้ำสาธารณะออกเป็นห้องน้ำสาธารณะเพศชายและเพศหญิงได้ถูกนำไปพิจารณาและถกเถียงกันเป็นวงกว้างเพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้บุคคลทุกเพศกลุ่มพึงพอใจกับสิทธิในการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะ [6] ในหลายๆ ประเทศ อาทิประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา จีน และญี่ปุ่นได้นำร่องพัฒนาวิธีการแก้ไขด้วยการนำเสนอบริการห้องน้ำสาธารณะรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “ห้องน้ำไม่แบ่งเพศ” (All-gender restroom) ห้องน้ำไม่แบ่งเพศ หมายถึง ห้องน้ำสาธารณะที่เปิดให้ผู้ใช้บริการทุกเพศกลุ่มไม่ว่าจะเป็นเพศชาย หญิง หรือผู้มีความหลากหลายทางเพศสามารถใช้บริการร่วมกันได้โดยภายในห้องน้ำจะประกอบไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกที่ผู้บริการใช้ร่วมกันเช่น อ่างล้างมือซึ่งถูกจัดอยู่ในพื้นที่ส่วนกลางภายในห้องน้ำ ขณะที่โถปัสสาวะ ห้องสุขาจะถูกแบ่งอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวมีผนังกันมิดชิดไม่ต่างอะไรกับห้องสุขาในห้องน้ำสาธารณะชายและหญิง [8] หากพิจารณาผ่านมิติเศรษฐกิจและอรรถประโยชน์ ห้องน้ำไม่แบ่งเพศเป็นทางเลือกใหม่การให้บริการห้องน้ำสาธารณะที่เหมาะสมสำหรับบุคคลทุกเพศกลุ่มที่คุ้มค่า ไม่มีการจำกัดการใช้งานเฉพาะกลุ่มบุคคล ทำให้ไม่ว่าใครก็ตามสามารถเดินเข้ามาใช้บริการได้ทั้งนั้น แสดงให้เห็นว่าการให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศจะเพื่อสร้างอรรถประโยชน์สูงสุดและยังพิจารณาได้ว่ามีความคุ้มค่าจากการลงทุนกว่าการสร้างห้องน้ำแบบแบ่งเพศชายและหญิงซึ่งใช้พื้นที่และก่อให้เกิดค่าใช้จ่าย การสร้างรวมกันมากกว่าการสร้างห้องน้ำไม่แบ่งเพศเพียงประเภทเดียว รากฐานแนวคิดของห้องน้ำไม่แบ่งเพศเกิดจากความเชื่อที่ว่า การแบ่งประเภทของห้องน้ำสาธารณะทำให้บุคคลผู้ให้บริการเกิดความรู้สึกแปลกแยก รวมถึงอาจเข้าใจว่าตนเองเป็นอันตรายต่อผู้บริการรายอื่น [21] อาทิ การที่บุคคลข้ามเพศหรือบุคคลเพศชายถูกแยกให้ใช้บริการห้องน้ำสาธารณะจากบุคคลเพศหญิงอาจทำให้พวกเขาเชื่อว่าตนเองถูกสังคมตีตราว่าเป็นภัยต่อสตรี จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปความหมายของห้องน้ำแต่ละประเภทดังที่แสดงในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 1 ความหมายของห้องน้ำเพศชาย หญิง และห้องน้ำไม่แบ่งเพศ

ประเภทห้องน้ำ	สัญลักษณ์	รูปสัญลักษณ์	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ห้องน้ำสาธารณะชาย	- ตัวอักษรสะกด "Men" - ตัวอักษรย่อ "M"		ห้องน้ำสาธารณะที่จำกัดแก่ผู้ใช้บริการเพศชาย	การจำกัดสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้บริการเพศชายจากพื้นที่กายภาพที่คับแคบ และโล่งสาธารณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ส่วนกลาง
ห้องน้ำสาธารณะหญิง	- ตัวอักษรสะกด "Women" - ตัวอักษรย่อ "W"		ห้องน้ำสาธารณะที่จำกัดแก่ผู้ใช้บริการเพศหญิง	การจำกัดสิทธิในการเข้าถึงบริการของผู้ใช้บริการเพศหญิงเนื่องจากต้องอาศัยความและความเสี่ยงต่อการเป็นเหยื่อของการทำร้ายร่างกาย การข่มขืน หรือการปล้นชิงทรัพย์
ห้องน้ำไม่แบ่งเพศ	ตัวอักษร "All Gender"		ห้องน้ำสาธารณะที่ไม่จำกัดกลุ่มเพศผู้ใช้บริการ	การเปิดโอกาสให้บุคคลทุกเพศกลุ่มเข้าถึงสิทธิในการใช้บริการอย่างเท่าเทียมโดยแบ่งพื้นที่ส่วนตัวและส่วนกลางอย่างเหมาะสม

ที่มา: ดัดแปลงจาก [20] และ [7]

อุปสรรคและความท้าทายของการให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศในสถานที่สาธารณะในประเทศไทย

การให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศในสถานที่สาธารณะในประเทศไทยยังคงเต็มไปด้วยคำถามถึงความเหมาะสมกับบริบทของประเทศ แม้จะมีประเด็นการให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศในที่สาธารณะ แต่ก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงว่าจริง ๆ แล้วห้องน้ำไม่แบ่งเพศจะส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาสังคมได้อย่างแท้จริงหรือไม่ โดยนักวิชาการบางรายมองว่า แม้ห้องน้ำไม่แบ่งเพศจะช่วยให้สมาชิกในสังคมสามารถเข้าถึงสิทธิการใช้บริการอย่างเท่าเทียม แต่ก็แฝงไปด้วยผลกระทบเชิงลบที่จะตามมาเช่นกัน การให้บุคคลเพศชายและหญิงรวมถึงกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมาใช้บริการห้องน้ำร่วมกันจะนำมาซึ่งปัญหาการล่วงละเมิดได้ง่ายขึ้น [9] ไม่นานมานี้ มีการล่วงละเมิดเด็กนักเรียนหญิงโดยกลุ่มนักเรียนชายในห้องน้ำไม่แบ่งเพศของโรงเรียนเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ [34] นอกจากนี้ ความเสี่ยงของการล่วงละเมิดทางเพศอาจจะไม่ใช่การสัมผัสโดยตรง แต่เป็นการการล่วงละเมิดทางสายตา ในสังคมไทยนั้นจะเปิดรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้นกว่าในอดีต แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าบุคคลเหล่านี้ยังคงเป็นจุดสนใจของสังคมในที่สาธารณะโดยรวม ในขณะที่บุคคลเพศชายหลายคนในสังคมไทยยังขาดความเข้าใจถึงการวางตนให้เหมาะสมต่อเพศตรงข้ามและการให้เกียรติบุคคลเพศหญิง [2] หากมีบุคคลข้ามเพศหรือบุคคลเพศหญิงที่รูปร่างหน้าตาดีมาใช้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศในขณะที่ได้ไปด้วยผู้ใช้บริการเพศชายก็อาจจะเป็นเรื่องยากที่ผู้ใช้บริการบุคคลข้ามเพศหรือเพศหญิงดังกล่าวจะไม่ดึงดูดความสนใจและสายตาจากผู้ใช้บริการรายอื่นจนอาจทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกหวาดระแวงและอึดอัดใจที่จะใช้บริการ

อีกปัญหาที่เป็นโจทย์ยากสำหรับสังคมไทยคือความรู้สึกและทัศนคติของผู้ใช้บริการต่อห้องน้ำไม่แบ่งเพศ ในบางวัฒนธรรมนั้น การให้บุคคลเพศชายและหญิงใช้บริการห้องน้ำร่วมกันขัดกับค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติของสังคม [13] สังคมไทยเองคุ้นชินกับการแบ่งประเภทห้องน้ำสาธารณะชายและหญิงออกจากกัน แม้จะมีห้องน้ำแบบเทาว์เป็นทางเลือกบริการแก่กลุ่มชายรักชาย แต่ก็ไม่ได้จัดเตรียมไว้อย่างแพร่หลายนัก มีให้บริการเพียงบางสถานที่เท่านั้น อีกทั้งยังไม่ครอบคลุมการให้บริการแก่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศอื่นๆ ซึ่งยังคงมีกลุ่มหญิงรักหญิงและบุคคลที่มีรสนิยมหรือเพศวิถีไม่ตรงตามค่านิยมลักษณะของบ้านเทาว์ ความเป็นชายและหญิงถูกแบ่งแยกออกตามความเชื่อ ค่านิยม และ

บทบาทของแต่ละเพศในสังคม การให้บุคคลทุกเพศกลุ่มสามารถใช้บริการห้องสุขา หรืออ่างล้างหน้าร่วมกันอาจส่งผลให้ผู้ใช้บริการหลีกเลี่ยงการใช้บริการห้องน้ำสาธารณะได้เนื่องจากพวกเขาต้องการห้องน้ำสาธารณะที่ถูกออกแบบมาอย่างเฉพาะเจาะจงสำหรับเพศของตนเองเท่านั้น ขณะที่ [16] ได้ศึกษาปัญหาของห้องน้ำไม่แบ่งเพศและพบว่าผู้ใช้บริการมีการรับรู้และทัศนคติต่อห้องน้ำไม่แบ่งเพศแตกต่างกันไป บางรายมีทัศนคติในแง่ลบต่อห้องน้ำประเภทดังกล่าวเพราะเชื่อว่าการออกแบบห้องน้ำและจัดวางองค์ประกอบภายในห้องน้ำที่สามารถใช้ร่วมกันได้ทุกเพศกลุ่มไม่ตอบสนองลักษณะการใช้บริการห้องน้ำที่ต่างกันระหว่างเพศ อาทิ โดยปกติผู้ใช้บริการห้องน้ำสาธารณะเพศหญิงมักจะใช้เวลามากกว่าในการส่องกระจกหรือทำความสะอาดหลังการใช้บริการ การให้ใช้บริการห้องน้ำสาธารณะร่วมกับผู้ใช้บริการเพศชายจะกดดันให้ผู้ใช้บริการเพศหญิงต้องเร่งทำธุระของตนเองให้เสร็จเร็วขึ้น จึงถือเป็นความท้าทายสำคัญของสังคมไทยในการปลูกฝังและเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกของผู้ใช้บริการต่อห้องน้ำไม่แบ่งเพศเพื่อให้พวกเขารับรู้ถึงประโยชน์หรือลดอคติต่อการใช้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศ [16]

สรุป

ความเท่าเทียมระหว่างเพศถือว่าเป็นสาระประเด็นสำคัญที่ได้รับความสำคัญอย่างมากในระดับสากลโลกภายใต้สภาพการณ์ปัจจุบัน ความเท่าเทียมระหว่างเพศนั้นยังได้รับการพิจารณาว่าเป็นหนึ่งในเป้าหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) โดยกำหนดว่าความเท่าเทียมระหว่างเพศไม่เพียงแต่เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานที่จำเป็นสำหรับการสร้างความสงบสุขในสังคม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง และการพัฒนาที่ยั่งยืน ขณะที่เพศวิถีไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเพศชายและหญิงเท่านั้นโดยมีสังคมและวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญที่คอยกำหนดทัศนคติ มุมมอง และชุดพฤติกรรมทางเพศของแต่ละบุคคล แนวคิดเหล่านี้ส่งผลให้รัฐบาลในแต่ละประเทศรวมถึงในประเทศไทยมุ่งมั่นส่งเสริมสภาพแวดล้อมและสร้างสังคมภายใต้หลักความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเพศวิถีหรือเพศสภาพของบุคคล ประเทศไทยให้ความสนใจในการจัดการบริการห้องน้ำสาธารณะเพื่อขับเคลื่อนความเท่าเทียมระหว่างเพศแก่บุคคลทุกเพศกลุ่ม ห้องน้ำไม่แบ่งเพศเป็นวิธีการจัดการสาธารณะที่เริ่มได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย มีประเทศต่างๆ ได้นำร่องให้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศในสถานที่สาธารณะแก่ผู้ใช้บริการ และจากการวิเคราะห์ความหมายโดยนัยนั้น ผู้ศึกษาเชื่อว่าห้องน้ำไม่แบ่งเพศหมายถึงการเปิดโอกาสให้บุคคลทุกเพศกลุ่มเข้าถึงสิทธิในการใช้บริการอย่างเท่าเทียมโดยแบ่งพื้นที่ส่วนตัวและส่วนกลางอย่างเหมาะสม ทั้งยังสร้างอรรถประโยชน์สูงสุดและมีความคุ้มค่ากว่าการสร้างห้องน้ำแบบแบ่งเพศชายและหญิง อย่างไรก็ตาม สังคมไทยต้องเผชิญความท้าทายหากให้บริการห้องน้ำประเภทดังกล่าวซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศหรือทางสายตาคือผู้ใช้บริการได้ง่ายขึ้น รวมถึงปัญหาด้านทัศนคติของผู้ใช้บริการต่อการใช้บริการห้องน้ำไม่แบ่งเพศ ดังนั้น สังคมไทยจึงควรศึกษาแนวทางเพิ่มเติมในการแก้ไขและลดความเสี่ยงของปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศในห้องน้ำไม่แบ่งเพศควบคู่ไปกับการปลูกฝังทัศนคติและการรับรู้ที่ดีของผู้ใช้บริการต่อห้องน้ำไม่แบ่งเพศ

เอกสารอ้างอิง

1. Archer J. Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of General Psychology*. 2004; 8: 291-322.
2. Arunjit S. Sexual violence: reflections on gender inequality. Report of academic seminar on the occasion of the 65th year of the founding of the Faculty of Social Work, Thammasat University. 2019: 168-178.

3. Ayoub PM. With Arms wide Shut: Threat Perception, Norm Reception, and Mobilized Resistance to LGBT Rights. *Journal of Human Rights*. 2014; 13(3): 337-362.
4. Baum J, Westheimer K. Sex? Sexual Orientation? Gender Identity? Gender Expression?. (Internet). 2015. Available from: <https://www.learningforjustice.org/magazine/summer-2015/sex-sexual-orientation-gender-identity-gender-expression>
5. BBC. Thai women join together to express their voice against sexual harassment with the hashtag #MeToo. (Internet). 2020. Available from: <https://www.bbc.com/thai/thailand-41669340>
6. Bovens L, Marcoci, A. The gender-neutral bathroom: a new frame and some nudges. *Behavioural Public Policy*, 2020; 7(1); 1-24.
7. Browne E. Gender norms, LGBTQI issues and development: a topic guide. (Internet). 2019. Available https://www.alignplatform.org/sites/default/files/2019-02/gender_norms_and_lgbtqi_issues_0.pdf
8. Chaney KE, Sanchez DT. Gender-Inclusive Bathrooms Signal Fairness Across Identity Dimensions. *Social Psychological and Personality Science*. 2017; 9(2): 1-9.
9. Colliver B, Coyle A. 'Risk of sexual violence against women and girls' in the construction of 'gender-neutral toilets': a discourse analysis of comments on YouTube videos. *Journal of Gender-Based Violence*. 2021; 4(3): 359-376.
10. de Saussure F. *Cours de linguistique Générale*. 3rd ed. Wiesbaden: Otto Harrassowitz; 1968.
11. Debnath K. LGBT Movement as a New Social Movement: Indian Perspective. *Journal for Social Development*. 2015; 7(3): 45-50.
12. Fausto-Sterling A. Gender/Sex, Sexual Orientation, and Identity Are in the Body: How Did They Get There?. *The Journal of Sex Research*. 2019; 56(4): 529-555.
13. Francis J, Sachan P, Waters Z, Trapp G, Pearce N, Burns S, et al. Gender-Neutral Toilets: A Qualitative Exploration of Inclusive School Environments for Sexuality and Gender Diverse Youth in Western Australia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022; 19(16): 1-13.
14. Griffiths DA. Shifting syndromes: Sex chromosome variations and intersex classifications. *Social Studies of Science*. 2018; 48(1): 125-148.
15. Guthridge M, Kirkman M, Penovic T, Giummarra, MJ. Promoting Gender Equality: A Systematic Review of Interventions. *Social Justice Research*. 2022; 35(1): 318-343.
16. Harwood-Jones M, Martin K, Airtion L. Research and Recommendations on Gender-Inclusive Washrooms and Changerooms. (Internet). 2021. Available from: https://www.alignplatform.org/sites/default/files/2019-02/gender_norms_and_lgbtqi_issues_0.pdf
17. Heinamaa S. Sex, gender, and embodiment. D. Zahavi ed. Oxford: Oxford University Press; 2012.
18. Hwang SL, Wu WT. Social capital and feminist power: Promoting gender mainstream-ing in Taiwan. *International Feminist Journal of Politics*. 2019; 21(5): 724-745.

19. Kalayanamit K. Gender equality in the Thai bureaucracy: differences or similarities in administration. *Journal of Chandrakasemsarn*. 2013; 20(38): 1-8. Thai.
20. Kogan TS. Public Restrooms and the Distorting of Transgender Identity. *North Carolina Law Review*. 2017; 95(4): 1205-1240.
21. Lertwicha P. All-Gender Restroom. (Internet). 2022. Available from: <https://art4d.com/2023/06/all-gender-restroom>
22. Library of Congress. Women's Development Fund. (Internet). 2021. Available from: <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-dec4>
23. Loffler CS, Greitemeyer T. Are women the more empathetic gender? The effects of gender role expectations. *Current Psychology*. 2023; 42: 220-231.
24. Mahakhan P. Sexual culture of Thai men in urban society. Chonburi Province during 1958-2009. *Journal of politics, administration and law*. 2013; 6(1): 131-152. Thai.
25. MRG Online. The Cabinet considers the restroom for people of all genders to support LGBTQ+. (Internet). 2022. Available from: <https://mgronline.com/politics/detail/9650000021353>
26. OECD. Gender Equality and the Empowerment of Women and Girls: Guidance for Development Partners. (Internet). 2022. Available from: <https://www.shareweb.ch/site/PGE/DocumentsGender/OECD%20DAC%20Gender%20Guidance%202022-en.pdf>
27. Pearson M. LGBT rights: The national battle of the bathroom. (Internet). 2016. Available from: <https://edition.cnn.com/2016/08/23/us/transgender-bathroom-policies/index.html>
28. Peirce CS. *Collected Papers*. 6th ed. Cambridge: Harvard University Press; 1931.
29. Porta CM, Gower AL, Mehus CJ, Yu X, Saewyc EM, Eisenberg ME. "Kicked out": LGBTQ youths' bathroom experiences and preferences. *Journal of Adolescence*. 2017; 56(1): 107-112.
30. Prachatai. Transgender in Chiang Mai claimed she was asked to leave female restroom. (Internet). 2020. Available from: <https://prachatai.com/journal/2020/01/85924>
31. Rasool S. *Gender Equality and Social Development*. Midgley J, Pawar M ed. New York: Palgrave Macmillan; 2017.
32. Shang B. Tackling Gender Inequality: Definitions, Trends, and Policy Designs. (Internet). 2022. Available from: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2022/English/wpia2022232-print-pdf.ashx>
33. Slater, J., & Jones, C. *Around the Toilet: A research project report about what makes a safe and accessible toilet space* (April 2015-February 2018). Sheffield: Sheffield Hallam University; 2018.
34. Smith J. Girls assaulted in gender-neutral toilets — as predicted. (Internet). 2023. Available from: <https://unherd.com/newsroom/girls-assaulted-in-gender-neutral-toilets-as-predicted/>
35. Thai PBS. 22 year path to "equal marriage", another milestone towards equality. (Internet). 2023. Available from: <https://www.thaipbs.or.th/news/content/335137>

36. Thairath. Why did Liz Truss quickly step down from her position as British Prime Minister? (Internet). 2022. Available from: <https://www.thairath.co.th/news/foreign/2532661>
37. ThaiPublica. Restrooms and gender equality in public areas. (Internet). 2018. Available from: <https://thaipublica.org/2018/01/landscape-architecture-and-sustainability04/>
38. Thansettakij. Visit the profile of Tsai Ing-wen, President of Taiwan, whose position turned shaky after losing. The local election. (Internet). 2022. Available from: <https://www.thansettakij.com/world/548560>
39. Tontapthai N. Analysis of semantics in television commercials with children as main characters. [Master Thesis, Bangkok University]. 2011.
40. Trupiano A. Bathroom lines: A subtle day-to-day reminder of gender inequality. (Internet). 2023. Available from: <https://www.michigandaily.com/opinion/bathroom-lines-a-subtle-day-to-day-reminder-of-gender-inequality/>
41. United Nations. Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls. (Internet). n.d. Available from: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/>
42. Woods Z. Last Woman Standing: Toilet Equality for Men and Women. (Internet). 2016. Available from: <https://blogs.adb.org/blog/last-woman-standing-toilet-equality-men-and-women>